

Wstęp w „Kontekście” pierwszego numeru czasopisma

Przekazujemy do rąk Państwa pierwszy numer czasopisma „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”. Idea czasopisma zrodziła się w środowisku naukowym poznańskiej pedagogiki specjalnej.

Przymiotnik użyty w tytule z jednej strony jest kontynuacją niezaprzeczalnej tradycji powiązań zakresowych pedagogiki specjalnej i nauk pokrewnych (choć nie tylko), z drugiej zaś dostrzeganą przez nas konieczną zmianą zakresu, a być może i charakteru relacji z dotychczasowymi „partnerami”, jak również rozszerzenia ich grona, zależnie od definiowanego problemu.

Przed współczesną pedagogiką i pedagogiką specjalną stoją z pewnością nowe wyzwania wynikające ze zmian, które w perspektywie społecznej odczuwamy i w których uczestniczymy.

W kontekście edukacji dzieci i młodzieży jest to między innymi problem zróżnicowanych form kształcenia. Uczeń z niepełnosprawnością w edukacji ogólnodostępnej to już nie tylko tendencja, ale i rzeczywistość polskiej szkoły. Rozważania w tym zakresie będą musiały odnosić się do szans i zagrożeń, które mogą z nich wynikać. Silniejszy niż dotąd (przewidywalnie) stanie się związek pedagogiki specjalnej z pedagogiką, tak w obszarze wspólnych badań naukowych, jak i praktyki, dotyczący np.: relacji uczeń z niepełnosprawnością-uczeń sprawny, kompetencji nauczyciela w pracy ze

znacznie bardziej niż dotychczas zróżnicowaną grupą uczniów czy wreszcie współpracy nauczyciela szkoły ogólnodostępnej ze specjalistami w kontekście dydaktyki, ale i oddziaływań wychowawczych.

Inne, niż jeszcze niewiele lat wcześniej, musi być kształcenie w szkole specjalnej. Jego efektem wciąż jest najczęściej przygotowanie zawodowe młodego człowieka, ale już nie do konkretnych zawodów z listy dostępnych, realizowanych w zakładach pracy chronionej, a kompetencyjne, nastawione na konieczność dostosowywania się do warunków i wymagań otwartego rynku pracy. Rosną aspiracje młodych osób z niepełnosprawnością, wyrażające się między innymi w dążeniu do zdobycia wyższego wykształcenia. Współczesna szkoła specjalna, chcąc pomóc w ich realizacji, musi większy niż dotąd nacisk położyć na kształcenie ogólne dyspozycji kierunkowych: komunikacyjnych, społecznych, emocjonalnych, osobowościowych, ale także instrumentalnych, koncentrujących się na wiedzy i umiejętnościach również pozazawodowych.

Innym zagadnieniem, marginalnym dotąd w przypadku pedagogiki specjalnej, jest kształcenie ustawiczne, w perspektywie całościowej. Odnosi się ono do najbardziej oczywistej jego formy związanej z przekwalifikowaniem czy raczej przekwalifikowywaniem (prawdopodobnie wielokrotnym), ale również do samodoskonalenia i samorozwoju pojmowanych szerzej – jako przygotowanie do partycypacji społecznej, nie tylko w roli beneficjenta, ale także kreatora, współtwórcy, twórcy przestrzeni społecznej.

Kolejny obszar koniecznych analiz wyznacza perspektywa demograficzna, coraz brutalniej rujnująca nasze poczucie bezpieczeństwa. Nie ominie ona osób z niepełnosprawnością. Podobnie jak w populacji ogólnej wzrośnie liczba osób niepełnosprawnych w wieku podeszłym. Pojawią się nowe obszary zagadnień, które będą wymagały ścisłej współpracy naukowców, badaczy i specjalistów z różnych dyscyplin. W odróżnieniu od innych dziedzin medycyny gerontologia jest jedną z najbardziej zaniedbanych i zmarginalizowanych. Osoby w podeszłym wieku są jednak wykluczane i marginalizowane nie tylko jako podmiot nauk medycznych. Cieszą się relatywnie mniejszym zainteresowaniem również w obsza-

rze nauk społecznych. Być może wynika to z kolejnego, tak znanego pedagogom specjalnym, stereotypowego traktowania tym razem osób starszych. Czy i jak można walczyć z ageizmem? Jakie będą jego rozmiary, gdy na niepełnosprawność nałoży się wiek senioralny? To pytania, które staną się potencjalną problematyką badań nie tylko w pedagogice specjalnej.

Inny ważny obszar to problem partycypacji społecznej osób niepełnosprawnych. Partycypacja, wskazana jako cel, podobnie jak w przypadku każdego innego podmiotu oprócz oczywistych korzyści niesie z sobą również pewne zagrożenia. Współczesna przestrzeń społeczna to także przestrzeń nowych mediów. Technologie komunikacyjne zmieniają wymiar relacji społecznych, ich jakość, a nawet wartość. Dostosowanie do nich to już nie wybór, ale konieczność. Nie ma również wątpliwości, że rzutuje ona na zmianę języka komunikacji, który staje się coraz bardziej symboliczny, mniej rozbudowany, a zarazem mniej eksplikacyjny. Z drugiej strony stwarza ona ogromne szanse kontaktu ze światem, ale ... w sensie interpersonalnym - schowanym za kurtyną anonimowości, bezkarności.

Problematyka ta w pewnym sensie nakłada się na wszystkie zarysowane pola, gdyż dotyka: relacji rówieśniczych w klasie szkolnej, w której uczniem jest osoba z niepełnosprawnością; relacji nauczyciel-uczeń, która z tej perspektywy ujawnia już nie tyle różnicę, co przepaść pokoleniową, w kontekście umiejętności, preferencji, kultury korzystania z nowych mediów; czy możliwości autentycznej obecności w przestrzeni społecznej osób starszych.

Egzemplifikacją problemu współczesnych mediów są na przykład nowe oblicza agresji, a tak naprawdę agresji elektronicznej, która, jako zjawisko w kontekście pedagogiki i pedagogiki specjalnej, dopiero jest rozpoznawana. Pojawiają się nowi w charakterystyce sprawcy i nowe w rozumieniu wiktyologii „ofiary”. Inne też są psychologiczne czy prawne konsekwencje zjawiska.

Tytułowa wielokontekstowość pól i dziedzin, w których pola te można definiować, rozpoznawać i poznawać, wydaje się perspektywą nie tylko interesującą, ale i inspirującą. Biorąc natomiast pod uwagę wewnętrzne podmiotowo zróżnicowanie pedagogiki spe-

cialnej, zmultiplikowanie zagadnień, problemów badawczych daje perspektywę wielu lat długiej i owocnej współpracy środowisk, do której gorąco zachęcamy.

Mamy nadzieję, że „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej” staną się: jednym z miejsc wymiany informacji i poglądów jako efektu realizacji projektów badawczych; forum dzielenia się sukcesami, jak i wątpliwościami związanymi z szeroko rozumianą praktyką; miejscem refleksji służącej teoretycznym rozważaniom, które z jednej strony staną się podstawą realizowanych badań, z drugiej zaś podejmą próbę ich wyjaśnienia.

Chcemy, by pojęcia „interdyscyplinarność” i „konteksty” – jako człony nazwy czasopisma – stały się rzeczywistym otwarciem pedagogiki specjalnej na kontynuację oraz nowe wymiary współpracy między dziedzinami, ale i obszarami wiedzy.

Serdecznie Państwa do tej współpracy zachęcamy.

prof. dr hab. Iwona Chrzanowska